

POSVETOVANJA

Mednarodno posvetovanje Primerjava odporiških gibanj v Evropi med drugo svetovno vojno v Amsterdamu 24.—30. novembra 1982

Podpisani sem se od 24. do 30. novembra 1982 v Amsterdamu udeležil mednarodnega znanstvenega posvetovanja Primerjava odporiških gibanj v Evropi med drugo svetovno vojno. Organiziral ga je inštitut za sodobno zgodovino fakultete za politične vede Svobodne univerze v Amsterdamu.

Predstojnik tega inštituta prof. dr. Ger van Roon me je pred enim letom naprosil, naj bi sodeloval na tem posvetovanju z referatom o narodnoosvobodilnem boju v Jugoslaviji 1941—1945. Zato sem pripravil 15 strani dolg referat o poglobljivih značilnostih narodnoosvobodilnega boja v Jugoslaviji z naslovom Volksbefreiungskrieg in Jugoslawien 1941—1945 (Die Hauptmerkmale). V njem sem prikazal pet značilnosti fašistične okupacije Jugoslavije (1. razkosanje, 2. aneksionizem, 3. raznarodovanje, 4. izkoriščanje človeških moči in gmotnih zmogljivosti zasedenih in priključenih jugoslovanskih pokrajin za potrebe okupatorjev, 5. nasilje okupatorjev in kolaboracionistov) in štiri značilnosti narodnoosvobodilnega boja (1. Komunistična partija Jugoslavije kot pobudnik, organizator in voditelj osvobodilnega boja in socialistične revolucije, 2. nastanek in izoblikovanje Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije in Jugoslovanske armade kot udarne pesti revolucije, 3. nastanek in utrditev ljudske oblasti kot izraza pristne demokracije in poročstva za socialno preobrazbo, 4. nastanek nove jugoslovanske državnosti na temelju narodne enakopravnosti). Referat v nemščini je organizator razmnožil za vse udeležence posvetovanja.

To posvetovanje je bilo eno od treh manjših (prvo oktobra 1982 za zahodnoevropske države, drugo novembra 1982 za vzhodnoevropske, srednjeevropske in južnoevropske države in tretje marca 1983 za Nemčijo in Italijo), ki so predhodniki večjega mednarodnega posvetovanja o omenjeni temi. Temeljni namen treh manjših in večjega mednarodnega posvetovanja je priti do prvin za ugotavljanje skupnih lastnosti vseh odporiških gibanj v Evropi med drugo svetovno vojno, pa tudi njihovih pomembnejših posebnosti. Zato je bila poleg obravnave referatov naloga udeležencev, da sestavijo seznam prvin, ki naj jih upoštevajo referenti iz posameznih držav pri pisanju novih referatov do 1. aprila 1983. Podpisani je sodeloval tudi v komisiji za pripravo teh prvin, ki so jih nato obravnavali vsi udeleženci posvetovanja.

Tega, po vrsti drugega manjšega mednarodnega znanstvenega posvetovanja v Amsterdamu so se udeležili zgodovinarji iz Poljske (3), Jugoslavije (1), Čehoslovaške (1), Bolgarije (1), Avstrije (1) ter tudi nekateri zgodovinarji iz zahodnoevropskih držav, ki so — kot že rečeno — imeli svoje manjše posvetovanje že oktobra 1982 (iz Belgije 1, Norveške 1, Nizozemske 1), in tudi iz

Italije (1), ki bodo šele imeli svoje manjše posvetovanje marca 1983. Ni pa bilo zgodovinarjev iz Sovjetske zveze, Madžarske, Romunije in Albanije, čeprav so obljubili, da se bodo posvetovanja udeležili in zanj pripravili tudi referate, razen zgodovinarjev iz Sovjetske zveze, ki baje na pisma in brzojavke organizatorja sploh niso odgovorili. Zato pa sta se kot gosta — udeleženca narodnoosvobodilnega boja oziroma protifašističnega gibanja — posvetovanja udeležila tudi akademik Mihailo Apostolski iz Skopja (nekdanji komandant glavnega štaba NOV in PO Makedonije) in akademik, profesor dr. H. Scheel iz Vzhodnega Berlina (član KPD in t. i. rdečega orkestra). Oba sta na koncu drugega dne posvetovanja, ki je trajalo dva dni in pol, pripovedovala o svojem delu in izkušnjah iz vojnega časa. S stališči kolega Apostolskega, zlasti s tistimi iz obdobja makedonske revolucionarnosti, ni soglašal bolgarski zgodovinar, profesor Hristo Nestorov s sofijске univerze in tako nekoliko skalil sicer pristrčne odnose med udeleženci posvetovanja.

Referat iz Jugoslavije je zbudil precej pozornosti med udeleženci, kar se je videlo po številu razpravljalcev in vprašanih, ki so jih postavljali, zlasti še iz vprašanj, kako je bilo mogoče združiti razne narode v Jugoslaviji za skupen boj in ustvariti tako močno enotnost, kako je nerešeno nacionalno vprašanje učinkovalo na obseg kolaboracije, kako sta zrasli ljudska oblast in nova jugoslovanska državnost itd. Avstrijski zgodovinar dr. Wolfgang Neugebauer iz dunajskega dokumentacijskega arhiva avstrijskega odporništva je v svoji razpravi še posebej poudaril pomen jugoslovanskega narodnoosvobodilnega boja za avstrijsko odporništvo.

Čeprav vsi referati niso bili metodološko popolnoma uglaseni (avstrijski je bil historiografski, bolgarski napisan šele v Amsterdamu), kar je pomanjkljivost organizatorja (ta je tudi med posvetovanjem pokazal nekaj organizacijskih nerodnosti), je bilo posvetovanje koristno; bilo je izključno delovno in tudi naporno (od osmih zjutraj do poznega večera brez opoldanskega odmora). Če bo uspelo organizatorju pripraviti predvideno večjo mednarodno posvetovanje na omenjeno temo v maju 1983 (zaradi finančnih in verjetno tudi drugih težav ne bo v Wrocławu na Poljskem, kot so predvidevali pred enim letom, temveč v Amsterdamu), bi tako lahko prišli do poenotnega primerjalnega načina obravnave zgodovine odporniških in narodnoosvobodilnih gibanj v Evropi med drugo svetovno vojno, in to s sodelovanjem več kot dvajsetih strokovnjakov iz vseh držav, kar bi bilo vsekakor boljše, kot če bi se tega lotil en sam zgodovinar ali skupina zgodovinarjev iz ene same države. Organizator celo namerava iz referatov sestaviti nekakšno delovno skupnost (Arbeitsgemeinschaft), ki bi se kot mednarodni znanstveni team načrtneje ukvarjala s preučevanjem zgodovine odporniških in narodnoosvobodilnih gibanj v Evropi med drugo svetovno vojno. Zato sodim, da bi bilo zelo koristno sodelovati tudi v pripravah za večje mednarodne znanstveno posvetovanje v Amsterdamu od 10. do 17. maja 1983, zlasti še zato, ker bodo — kot zagotavlja organizator — referati s tega posvetovanja objavljeni v posebni publikaciji.

Udeleženci posvetovanja so uživali tudi ustrezno gostoljubje. Prvi dan pozno popoldne jih je sprejel jugoslovanski veleposlanik v Haagu Dragomir Petrović, kar je nanje napravilo zelo ugoden vtis. Naslednji dan pozno popoldne pa jih je sprejel prorektor Svobodne univerze v Amsterdamu. Tretji

dan popoldne so si ogledali turistično mestecé Volendam in etnološko zanimiv otoček Marken severno od Amsterdama.

Ni mogoče prezreti tudi ugodnega vtisa, ki ga je na udeležence napravil organizator, profesor dr. G. van Roon oziroma njegov inštitut za sodobno zgodovino s svojim poznavanjem problematike druge svetovne vojne in odporniških gibanj ter zavzetosti za njeno nadaljnje preučevanje in metodološko poglobljanje. Poleg posebnega inštituta za zgodovino druge svetovne vojne, ki deluje v Amsterdamu že več kot trideset let (ustanovil in vodil ga je dolgo vrsto let profesor dr. Louis De Jong, pisec znamenite knjige o nemški peti koloni v Evropi, po njegovi smrti pa ga vodi prof. dr. Hary Paape), lahko pomeni obstoj in delovanje inštituta za sodobno zgodovino — ter še posebej njegovo ukvarjanje z zgodovino odpornišstva v kapitalistični deželi — neki izziv za primerjavo z razmerami v kakšni socialistični deželi, ki temelji na pridobitvah odpornišstva ali narodnoosvobodilnega boja.

Tone Ferenc